

TÜRKİYE-CEZAYİR Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Cezayir Ticaret Müşavirliğimizin Değerlendirmeleri

Sorun: İthalatı Kısıtlayıcı Tedbirler (DEİK ve TOBB Doğtaş, Anadolu İsuзу, Kur İnşaat, Ford Otosan, Tat Gıda)

Cezayir'in içinde bulunduğu ekonomik zorluklar nedeniyle, bütçe açığını kapatmak ve dış ticaret dengesini tesis etmek amacıyla 2017 yılından bu yana **ithalatı kısıtlayıcı tedbirler** almakta olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda uygulamaya konulan **ithalat lisansları, tarife kontenjanı** uygulamasını birlikte yürürlüğe konulmuş ve daha sonra bu uygulama 2018 yılının Ocak ayından itibaren 1000'e yakın üründe **ithalat yasağı** olarak uygulanmıştır. Son olarak da 2019 yılının Ocak ayından beri, ithalat yasakları kaldırılmış ve yerine %30 ila %200 oranında değişen ek gümrük vergileri getirilmiştir

Çözüm ve Değerlendirme: Cezayir, tarife kontenjanı ile başlayan daha sonra ek gümrük vergisi olarak devam eden söz konusu uygulamaları sadece ülkemize yönelik olarak değil tüm ülkelerden yapılan ithalatlar için uygulamaktadır. Söz konusu ürünler seçilirken, Cezayir'de yeterli veya az miktarda bile yerli üretim söz konusu ise, bu ürünlere ek gümrük vergisi getirilmesi öngörülmüştür. Firmalarımızın sözkonusu uygulamalardan olumsuz etkilenmesini asgari düzeye indirebilmek ve uygulamanın kapsamının ileride genişletilip genişletilmeyeceği gibi hususlarda ilgili makamlardan bilgi talep edildiğinde, uygulamaların yerli sanayiye korumak ve geliştirmek amacıyla getirildiği dile getirilmekte ve geçici olarak başlatılan bu uygulamalardan orta vadede vazgeçileceği belirtilmektedir. Cezayir'in bu zamana kadar uyguladığı dış politikanın en temel özelliğinin, başka ülkelerin iç meselelerine nötr kalmak ve kendi iç sorunlarıyla ilgili olarak ise başka ülkelerin müdahil olmasını engellemek üzerine olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, kendisine karşı alınan bir önleme karşılık, karşılıklılık ilkesine göre daha fazla oranda cevap verilmesi hususu temel prensip olarak ele alınmaktadır. Orta vadede de bu uygulamalardan vazgeçileceği değerlendirilmektedir. Çünkü, getirilen bu uygulamalar neticesinde iç piyasa fiyatları artmış, yasaklar kapsamında beklenen üretim artışı sağlanamamış ve doğrudan yatırım çekilememiştir. Dolayısıyla, olumsuz ekonomik tarafları dikkate alındığında, ithalatı kısıtlayıcı önlemlerin gevşetileceği ve daha az ürünün bu kapsama alınacağı beklenilmektedir.

Sorun: İthalatı Zorlaştıracı Tedbirler(DEİK, TOBB Meltar Makina, Aksa Enerji, Kur İnşaat)

Cezayir'in **ithalatı zorlaştırmaya yönelik aldığı tedbirler**, ithal edilen mallar yola çıkmadan önce ilgili şirketlerce(Cezayir'deki alıcı) Cezayir makamlarına(bankalara) müracaatta bulunularak kayıt numarası alınması ve malların yola çıkmasından en az 30 gün önce Cezayir bankalarına teminat mektubu sunulması veya ithalat miktarının %120'sinin bankaya yatırılması zorunluluğu getirilmesidir. Ayrıca, Cezayir'e 01/01/2018 tarihinden sonra tüm ülkelerden yapılan ithalatlarda, Cezayir'e ithal edilen ürünlerin mer'i ulusal veya uluslararası tüketicinin güvenliği ve korunmasına ilişkin mevzuata uygun bir şekilde üretildiğini gösteren serbest dolaşım belgesi(Certificate of free marketing in the country of origin of the products exported to Algeria)'nin yetkili bir kurum veya kuruluş tarafından onaylanması gerekmektedir. Söz konusu belge ülkemizde İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği tarafından düzenlenmektedir. Bu uygulama çerçevesinde İhracatçı firmalardan İhracatçı Birliği tarafından istenen belgelerin çokluğu nedeniyle şikayet konusu edilmektedir.

Çözüm ve Değerlendirme: Bu uygulamayla ilgili bilinmesi gereken ilk husus, eğer ihraç edilen eşya olduğu gibi iç piyasada satılacak ise, bir başka deyişle herhangi işleme, montaj, üretim veya yatırım faaliyetine tabi tutulmayacak ise, alıcının, ihraç eşyasının yükleme

tarihinden en az 30 gün önce mal bedeli dövizin %120'sini bankaya yatırılması zorunluluğudur. Bu parayı yatırmadan ithalat işlemlerinin tamamlanması mümkün değildir. Ancak ihraç edilen eşya Cezayir'de yatırımda veya sınai faaliyette kullanılacak ise önceden mal bedeli dövizini bankaya yatırma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla, yatırımcılar ve sanayi kolunda faaliyet gösteren firmalar bu uygulamadan muaftır. Her ne kadar söz konusu uygulamanın, Cezayir'e ihracatı zorlaştırıcı tarafı olsa da, Cezayir'e ihracatta yaşanan bir diğer sorun olan ihracat bedeli olan dövizlerin ödenmesiyle ilgili yaşanan sıkıntıların giderilmesinde, önlenmesinde ve hatta ihracat bedellerinin garanti altına alınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Cezayir'in neden böyle bir uygulamaya gittiği sorusuna verilecek cevap konunun çözümüyle ilgili atılacak adımların belirlenmesinde önemli olduğu değerlendirilmektedir. Cezayir'de halihazırda iki kur sistemi söz konusudur. Cezayir'e ithalatlarda uygulanan resmi kur ile karaborsa kuru arasında kara borsada uygulanan kur lehine %50 oranında fark vardır. Diğer bir bilinmesi gereken husus ise, Cezayir'de hiçbir şirketin, yabancı para hesabı olsa dahi, hesabında olan döviz çekmesi veya bu hesaba yabancı para yatırması mümkün değildir. Dolayısıyla, yapılan ithalatlarda, döviz karşılığı Cezayir Dinarı bankaya yatırılmakta ve o gün uygulanan resmi kur üzerinden bu meblağ yabancı paraya çevrilmekte ve ithalat bedelleri ödenmektedir. Bu itibarla, resmi kur üzerinden dövizle çevrilen Cezayir Dinarının daha sonra döviz cinsinden ülkeye yasa dışı yollardan geri getirilmesi durumunda Cezayir Dinarına göre vergisi ödenmemiş, kayıt dışı bir gelirin Cezayir'e girmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, gerçek bedelin üzerinde kesilen ihracat faturaları veya hayali ihracat yoluyla yurt dışına çıkacak dövizin engellemek için Cezayir Makamları tarafından ithalat bedellerinin %120'sini önceden yatırılması ve ihracatçı ülkeden alınacak serbest dolaşım sertifikası ile yapılan ihracatın gerçek olup olmadığının tespitine yönelik olarak bu uygulamalar getirilmiştir. Diğer bir neden olarak, Cezayir'in içinde bulunduğu ekonomik konjoktür(hidro karbon ürünlere olan bağımlılık) nedeniyle yaşanan dış ticaret açığının azaltılması ve dövizle olan talebin düşürülmesi amacıyla bu uygulamalar yürürlüğe koyulduğu söylenebilir. Bu noktada, söz konusu uygulamalar ile ilgili bizim duyduğumuz rahatsızlıkları dile getirilmesinde fayda görülmektedir.

Sorun: İhracat Bedellerinin Ödenmesinde Yaşanan Sıkıntılar (DEİK ve TOBB Kayıscıoğlu)

Cezayir, ihraç edilen **mal bedeli dövizlerin ödenmesiyle** ilgili olarak akreditif veya vesaik mukabili ödeme şekliyle bir tanesini kabul etmektedir. Vesaik mukabili ödemelerde, ithalat edilen mal Cezayir Gümrüğüne geldikten sonra, mal bedeli dövizler bankaya yatırıldıktan sonra mal gümrükten çekilebilmektedir. Ödeme yapılmadığı zaman zarfında gümrükte beklemekten dolayı gümrük masrafları doğmakta ve iyi niyetli olmayan alıcılar gecikmeden dolayı oluşan cezaları satıcının ödemesini veya mal bedelinde indirim yapmasını isteyebilmektedir. Tahsilat veya indirim yapılmadan mal bedeli dövizler bankaya bilinçli olarak yatırılmamakta, bu durum da şirketlerimiz açısından mağduriyetler yaratmaktadır.

Çözüm ve Değerlendirme: Cezayir'e yapılan ihracatlarda akreditif ve vesaik mukabili ödeme şekli dışında başka bir ödeme şekli bulunmamaktadır. Akreditif ile ödeme şekli en güvenilir yöntem olduğu malumlarıdır. Vesaik mukabili ödeme şeklinde ise ihracat bedelinin ödenmesi tamamıyla alıcının insiyatifinde bulunmaktadır. Çünkü ihraç edilecek eşya Cezayir gümrüğüne geldikten sonra ihracatçının bankasının alıcının bankasına evrakları göndermesini müteakiben alıcı ödeme yapmaktadır. Eğer alıcı, mal gümrüğe geldikten sonra ödeme yapmaz ise ihraç edilen eşya ile ilgili ihracatçının herhangi bir tasarrufu bulunmamaktadır. Bir başka husus ise, bir ihraç eşyasının gümrüğe geldikten 180 gün içerisinde bir gümrük işlemine tabi tutulması zorunluluğudur. Yine ihraç eşyası 180 gün içerisinde hiçbir işleme tabi tutulmaz ise, gümrük iadresi oluşan ardiye masraflarını tahsil etmek için açık artırma yoluyla söz konusu

eşyayı satarak ihraç eşyasını millileştirmektedir. Dolayısıyla vesaik mukabili ödeme şeklinde alıcının mutlak avantajı ve insiyatifi söz konusudur.

Vesaik mukabili ödeme şekli ise iki türlü yapılmaktadır. Birincisi, peşin , ikincisi ise 59 gün vadelidir. Peşin ödemede, evraklar alıcının bankasına geldikten sonra ödemenin nakit olarak bankaya yapılması gerekmektedir. Alıcının, kendi bankasına ödeme yapmadan gümrükten malı çekme olanağı bulunmamaktadır. Vadelide ise, fatura tarihinden itibaren 59 gün içerisinde bankaya ödeme yapılması gerekmektedir. Ancak, peşin ödemenin aksine, ödeme vadeli olduğu zaman alıcının bankası evrakları polişe veya sözleşme karşılığında alıcıya vermekte ve alıcı ödeme yapmadan (vadesi gelmediği için) bankadan alınan evrakları ile gümrük işlemleri sonuçlandırılmaktadır. Bu itibarla, vadeli vesaik mukabilinin alıcıya çok güvenmedikçe tercih edilmemesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, eğer mal Cezayir gümrüğüne gelip alıcı ithalat işlemlerine başlamaz veya ihraç ürünü eşyayı kabul etmez ise Cezayir mevzuatına göre geri gönderme(mahrece iade) işlemlerini kendisi yapabilir, yani, oluşan ardiye masraflarını kendi ödeyip malı ihracatçıya geri gönderebilir. Ancak, eşyayı kabul etmemesi halinde, genellikle alıcı bu masrafları yüklenmek istememektedir. Dolayısıyla, hiçbir işlem yapmak istememektedir. Bu aşamada, taşıyıcının veya ihracatçının söz konusu ihraç eşyasını geri göndermesi ancak ve ancak alıcının ihracatçıya söz konusu eşyayı istemediğini ve geri gönderme işlemini ihracatçının yapacağını belirten bir vekaletname vermesi, ayrıca söz konusu eşyaya ilişkin mal bedeli dövizlerin transfer edilmediğine dair alıcının bankasından alınan yazı ile gümrüğe başvurulması halinde, o zaman ihracatçı firma söz konusu geri gönderme işlemlerine başlatabilir. Eşyanın geri gönderilmesine ilişkin başvurunun yapıldığı gün 180 günlük süre kesilir. Aslında ihraç edilen eşya Cezayir gümrüğüne geldiği zaman alıcıya ait olmakta, ancak ithalatçı alıcı isterse ihracatçı veya kendisi geri gönderebilir.

Sonuç olarak:

1. Akreditif ödeme şeklinde ısrarcı olunması,
2. Alıcının üretici firma olup olmadığının sorgulanması,
3. Eğer firma üretici firma değil ise parayı bankaya önceden yatırdığı için peşin vesaik mukabili ödeme şeklinin rezervli olarak kabul edilmesi,
4. Kesinlikle vadeli vesaik mukabili ödeme şeklinin kabul edilmemesi,
5. Alıcı firmadan teminat veya garanti istenmesi,

hususlarına, anılan alıcı firmanın çok güvenilir firma olduğuna kanaat getirilse dahi dikkat edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Sorun: Vize uygulamaları (DEİK ve TOBB Celex Travel)

Cezayir tarafının esneklikten uzak **vize uygulamaları**, bu ülkeye yönelik dış ticaretimizin önündeki en kayda değer sıkıntılardan birini teşkil etmektedir. Cezayir tarafı, vize müracaatlarında Cezayir'deki mukim kurum veya kuruluşlardan alınan davetiye mektubunu istemekte, söz konusu davetiye mektubu bağlı bulunulan Belediye tarafından onaylandıktan sonra geçerli olmaktadır.

Çözüm ve Değerlendirme: Cezayir'in davetiye mektubu uygulamasından vazgeçmesi halinde, vize alma süresinin önemli ölçüde azalacağı, işadamlarımızın Cezayir'e daha kolay seyahat edebilecekleri düşünülmektedir. Söz konusu sıkı vize uygulamasının ticaret dışı teknik engel olarak kabul edilmesi mümkündür. İşbirliğinin artırılması amacıyla, heyetlerin karşılıklı ziyaretinin bilakis teşvik edilmesi gerektiği değerlendirilmekte olup, vize temininin kolaylaştırılması talebimizin Cezayir tarafına ifade edilmesi önem taşımaktadır.

Sorun: Ülkemiz ile Cezayir arasında Serbest Ticaret Anlaşması Bulunmaması(DEİK ve TOBB Şişmak Otomotiv).

Ülkemiz ile Cezayir arasında bir **Serbest Ticaret Anlaşması** bulunmaması, şirketlerimizin Avrupalı rakipleri karşısında dezavantajlı konumda olmasına neden olmaktadır. Şirketlerimizin rekabet gücünün artırılabilmesini teminen, 2005 yılından beri bahsi geçen Serbest Ticaret Anlaşması müzakereleri öncesinde istikşafi temasların başlatılması yönündeki beklentimiz sürmektedir.

Çözüm ve Değerlendirme: Ülkemiz ile Cezayir arasında, anılan ülke ile AB arasında bir Serbest Ticaret Anlaşması olmasına rağmen, bir serbest ticaret anlaşmasının bulunmaması, ülkemizi rekabet gücü açısından oldukça zor durumda bırakmaktadır. Bu husus, 2005 yılından bu yana müteaddit defalar dile getirilmiş ancak bugüne kadar bir netice alınamamıştır. Son olarak ise Sn. Cumhurbaşkanımızın 1- 2 Mart 2018 tarihinde yaptığı ziyaret esnasında Cezayir ile STA yapılması talebimiz tekrardan vurgulanmıştır. Cezayir tarafı ise ülkemiz ile STA imzalamamasıyla ilgili olarak, AB ile yaptıkları STA'yı örnek göstererek, söz konusu STA'nın ülkelerini olumsuz etkilediğini ve sanayinin gelişmesine engel olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle, kendi sanayileşme sürecini tamamlamadan, ülkemiz ile STA yapmasının mümkün olamayacağı hususu söz konusu ziyaret esnasında belirtilmiştir.

Cezayir pazarında güçlü bir Türk malı imajı mevcuttur. Bu imajın Avrupa menşeli ürünlerden kaynaklanan kalite ve Çin menşeli ürünlerden kaynaklanan maliyet baskılarına karşı rekabetçiliğini koruyabilmesi için Cezayir'in AB ile yaptığına paralel bir STA'nın yapılması Cezayir'e olan ihracatımız açısından hayati bir öneme sahip görünmektedir. Çünkü Cezayir üçüncü ülkelerden gelen ithalatlara çok yüksek gümrük vergisi uygulamaktadır. Bu noktada, STA imzalanması talebimizden vazgeçemediğimizin her üst düzey ziyaret esnasında vurgulanmasında fayda görülmektedir.

Sorun: İç Siyasi Karışıklıklar (DEİK ve TOBB Yapı Merkezi, Nurol, Makyol, Günsayıl, MBD İnşaat)

2019 yılının Şubat ayında Cezayir'de başlayan iç siyasi karışıklıklar, ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Söz konusu olayların beklenmedik bir şekilde başlaması ve olayların ne zaman ve nasıl sonuçlanacağı hususlarında yaşanan belirsizlikler, yatırım veya dış ticaret kararlarının ertelenmesine veya yavaşlatılmasına neden olmaktadır. Ayrıca, ülkenin önde gelen işadamlarının ve politikacılarının haksız kazanç sağladığı iddia edilerek başlatılan tutuklama veya soruşturmalar, iş çevrelerinin Cezayir ekonomisiyle ilgili beklentilerinin daha da kötüye gideceği yönünde oluşmasına sebep olmaktadır. Söz konusu gelişmelerin, ülke bürokrasisinin yavaşlamasına ve hiçbir önemli kararın alınmamasına neden olduğu gözlemlenmektedir. Bu çerçevede, önemli ihaleler sonuçlanmamakta ve Cezayir'de önemli müteahhitlik projelerini üstlenen firmalarımızın, hakedişlerinin ödenmesinde yaşanan gecikmelere ilişkin şikayetler Müşavirliğimize intikal etmektedir.

Çözüm ve Değerlendirme: 18 Nisan 2019 tarihinde Cezayir'de yapılacak başkanlık seçimleri için halen görevde bulunan ve ciddi sağlık problemleri olan Cezayir Devlet Başkanı Abdelaziz BOUTEFLİKA'nın, 10 Şubat 2019 tarihinde 5. dönemde de aday olacağını açıklaması sonrasında, ilk olarak Fransa'da yaşayan Cezayirliler, protesto eylemlerini başlatmışlar ve daha sonra 22 Şubat 2019 tarihinde başkent dahil olmak üzere bir çok vilayette eylemler artarak devam etmiştir. Söz konusu protesto gösterilerinin devam etmesi üzerine BOUTEFLİKA, seçimleri iptal ettiğini ve en fazla bir yıl içerisinde yeni anayasanın oluşturularak devlet başkanlığı seçimlerinin bu yeni anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra yapılacağını açıklamıştır. Bu açıklama, gösterilere daha geniş halk kitlelerinin katılmasına

neden olmuş ve bunun üzerine, Genel Kurmay Başkanı, Cezayir Anayasası'nın 102. maddesinin tatbik edilmesini istemiştir. Cezayir Anayasası'nın 102. maddesi ; görevde olan Devlet Başkanı'nın sağlık sorunları nedeniyle görevini yürütemez hale geldiği durumunun Anayasa Mahkemesi tarafından karar altına alınması halinde, Senato Başkanı'nın vekaleten Devlet Başkanlığı görevini üstlenmesini ve 3 ay içerisinde yeni seçimlerin yapılmasını öngörmektedir. Bütün bu gelişmeler yaşanırken BOUTEFLİKA'nın istifa ettiğini açıklaması Cezayir'deki durumun daha da içinden çıkılmaz hale gelmesine neden olmuştur. İstifa açıklamasını yaptığı gün Başbakanı görevden almış yeni başbakan Nureddin atanmıştır. Nisan ayından bu yana Devlet Başkanlığı seçimleri yapılamamaktadır. Son olarak 12 Aralık 2019 tarihinde seçimlerin yapılacağı açıklanmış olup, göstericiler bu seçimleri de boykot edeceğini söylemektedirler.

Diğer taraftan, göstericiler düzenin yozlaşmasına neden olan hiçbir yöneticinin görevinde kalmaması gerektiğini, halk tarafından güvenilen 5 veya 10 kişiden oluşan bir komitenin Anayasa'da öngörülen yürütme görevini üstlenmesini ve her vilayetten 3 kişi seçilerek oluşturulacak kurucu meclisin yeni anayasayı yapmasını ve söz konusu yeni anayasa halk tarafından onaylandıktan sonra seçimlerin yapılmasını talep etmektedirler.

Göstericilerin tepki gösterdiği ve haksız olarak servet edindikleri iddia edilen eski başbakan, bakanlar, işadamları ve bürokratların pasaportlarına el konulmuş, yurt dışı çıkış yasağı getirilmiş ve haklarında yürütülen soruşturmalar nedeniyle tutuklanmışlardır. Bu durum, hem bürokratlar hem de işadamları arasında tedirginliğe yol açmakta ve tüm ticari ve ekonomik faaliyetlerin minimum seviyesine inmesine sebep olmaktadır. Bu itibarla, bu siyasi iç karışıklıklar sonuçlanmadan, Cezayir'de önemli ihalelerin yapılmasının mümkün olamayacağı değerlendirilmektedir. Firmalarımızın, hakedişlerinden doğan alacaklarıyla ilgili sorun Cezayir idareleri nezdinde takip edilmekte, Büyükleçilik ve Müşavirliğimizce girişimlerde bulunmaktadır.

Sonuç olarak, bu durumun ne zaman sonlanacağı konusunda sağlıklı bir öngöründe bulunmak mümkün gözükmemektedir. Keyfiyet ile ilgili Cezayirli taraflardan yapılan yorumlarda en az bir veya iki yıl içerisinde siyasi istikrarın yeniden sağlanacağı öngörülmektedir.

Sorun: Teminat Mektupları (DEİK)

Türk bankalarının **teminat mektuplarının** Cezayir bankalarınca kabul görmemesi sonucuna bağlı olarak müteahhitlik firmalarımız, AB ülkeleri veya Arap ülkeleri bankaları aracılığıyla teminat verebilmekte ve projeye başlanılması için gerekli olan teminat mektupları için ödenen bankacılık komisyonları ise ikiye katlanmaktadır. Bu durum firmalarımızın rekabet gücünü zayıflatmaktadır. Türk Bankalarının verdiği teminat mektuplarının Cezayir tarafınca kabul edilmesini sağlayacak gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması gerekmektedir.

Çözüm ve Değerlendirme: 2000 yılından günümüze kadar devam eden bu sorunun temelinde, daha önce Türk Bankaları tarafından verilen teminat mektuplarının karşılığının ödenmemesi olduğu ve neticesinde Cezayir tarafınca söz konusu uygulamanın başlatıldığı bilinmektedir. Bu aşamada, sorun bir çok defa üst düzey ziyaretlerde, Büyükelçiliğimiz ve Müşavirliğimiz tarafından ilgili kurumla (Cezayir Maliye Bakanlığı ve Merkez Bankası) yapılan görüşmelerde dile getirilmekle beraber, sorunun çözümüne ilişkin mesafe alınamamıştır. Ancak, Cezayir tarafıyla yapılacak Bakan düzeyinde ziyarette keyfiyetin bir kez daha gündeme getirilmesi gerekmektedir.

Konuya İlişkin Dışişleri Bakanlığımızca İletilen Bilgi

Öte yandan Dışışleri Bakanımızın Cezayir ziyareti sırasında mevkidaşı ile yaptığı görüşme esnasında, Cezayir Dışışleri Bakanlığı yetkilileri Türk bankalarının Cezayir'de tanınmadığını, garanti mektubunun kabul edilmesi talep edilen Türk bankalarının bir listesinin kendilerine iletilmesi halinde sorunun çözümü üzerinde çalışılabileceğini ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili bankacılık kurumlarımızın değerlendirmeleri devam etmekte olup olumlu sonucun alınması halinde gerekli bilgilendirme yapılacaktır.